

Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου.

Γράφει ο Ιωάννης Κρασσάς, Αντιστράτηγος ε. α.

**Την πατρίδαμ' έχασα,
άκλαψα και πόνεσα**

**Λύουμαι κι αρόθυμω όι-όι, (Κλαίω και νοσταλγώ όι-όι,)
ν' ανασπάλω κι επορώ, (να ξεχάσω δεν μπορώ).**

Από το τραγούδι του Χρήστου Αντωνιάδη, για την γενοκτονία των Ποντίων.

Από το 1914 έως το 1923, 353.000 Έλληνες χριστιανοί ορθόδοξοι κάτοικοι του Πόντου, ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας, δολοφονήθηκαν από τους Τούρκους. Το ανοσιούργημα καταγράφηκε στην ιστορία ως «Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου». Το σχέδιο της εξοντώσεως των Ποντίων εξυφάνθηκε και εκτελέστηκε από την κυβέρνηση των Νεότουρκων[1]. Οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν ήσαν: Οι δολοφονίες, τα βασανιστήρια, οι μέχρι θανάτου πορείες στα βάθη της ενδοχώρας, η πείνα και η δίψα. Η γενοκτονία των Ποντίων, πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά από αυτή των Αρμενίων[2] (1,5 εκατ. θύματα σε όλη την Οθωμανική αυτο-

κρατορία) και λογίζεται ως τμήμα της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνας ο συνολικός πληθυσμός του Πόντου ανέρχονταν σε 2 εκατομμύρια κατοίκους εκ των οποίων οι 450.000 ήταν Έλληνες ορθόδοξοι. Οι Έλληνες κάτοικοι του Πόντου κατοικούσαν στην περιοχή της Μικράς Ασίας κατά μήκος των νοτίων παραλίων του Εύξεινου Πόντου ή Μαύρης Θάλασσας, από το Βατούμ της σημερινής Γεωργίας, έως τον ποταμό Άλυ (Κυζύλ-Ιρμάκ στην τουρκική). Η περιοχή του Πόντου εκτείνεται έως τις οροσειρές του Παρυάδρη, Σκησίδη και Αντιταύρου σε βάθος έως 300 χιλιόμετρα από την ακτή. Αποτελούσε το τμήμα της προς Πόντο ρωμαϊκής επαρχίας της Καππαδοκίας, από όπου έλαβε την ονομασία του. Οι περισσότερες πόλεις του Πόντου υπήρξαν αρχαίες ελληνικές αποικίες, οι οποίες ιδρύθηκαν από τον 6^ο π.Χ. αιώνα.

Το Χρονικό της Γενοκτονίας.

Η εξόντωση των Ελλήνων του Πόντου συντελέστηκε σε τρεις φάσεις:

Α΄ Φάση: (1914-1916) Από την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Α΄ ΠΠ), μέχρι την κατάληψη της Τραπεζούντας από τον ρωσικό στρατό.

Β΄ Φάση (1916-1918) Τα δύο τελευταία χρόνια του Α΄ ΠΠ.

Γ΄ Φάση (1918-1923) Από την λήξη του Α΄ ΠΠ έως την συμφωνία ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας που υπογράφηκε στην Λωζάννη της Ελβετίας, την 30^η Ιαν. 1923.

Την 21^η Ιουλίου 1914, οι Έλληνες του Πόντου ηλικίας από 20 έως 50 χρονών κλήθηκαν για κατάταξη στα τάγματα εργασίας[3] (αμπελέ ταμπουρού), τα οποία συγκροτήθηκαν με διττό σκοπό: Την αποψίλωση των ελληνικών πληθυσμών από τους άνδρες και την φυσική εξόντωση των υπηρετούντων σ' αυτά, υπό τις πλέον απάνθρωπες συνθήκες εργασίας. Μετά την απομάκρυνση των ανδρών, με πρόσχημα την απομάκρυνση των Ελλήνων από την ζώνη του μετώπου, υποχρέωσαν τις γυναίκες τα παιδιά και τους γέροντες σε άνευ τερματισμού πορείες θανάτου στην ενδοχώρα. Στους εκδιωχθέντες δεν δόθηκε η δυνατότητα να πάρουν μαζί τους τα αναγκαία προς επιβίωση. Όσοι αντιστάθηκαν ή κατέφυγαν στα μοναστήρια θανατώθηκαν επιτόπου. Κατά την διάρκεια του Α΄ ΠΠ το ανατολικό τμήμα του Πόντου (μέχρι την Τραπεζούντα), απόλαυσε μια σύντομο περίοδο ελευθερίας, διοικούμενο από τον Μητροπολίτη Χρύσανθο[4]. Μετά την αποχώρηση των Ρώσων, οι Τούρκοι επανήλθαν δριμύτεροι, ενώ

τα άτακτα στίφη των ένοπλων Τούρκων (Τσέτες), εγκαθίδρυσαν νέο καθεστώς τρομοκρατίας, κυρίως στην ύπαιθρο.

Το Συνέδριο Ειρήνης των Παρισίων.

Μετά την λήξη του Α΄ ΠΠ ο Χρύσανθος ως μέλος της αντιπροσωπείας του Οικουμενικού Πατριαρχείου, συμμετείχε στις συνομιλίες της διασκέψεως ειρήνης των Παρισίων, για την ευόδωση των πόθων του αλύτρωτου Ελληνισμού. Ο Βενιζέλος το Νοέμβριο του 1919 απέστειλε στον Πόντο τον Συνταγματάρχη Δημήτριο Καθηνιώτη[5] προκειμένου να εκτιμήσει την διαμορφωθείσα κατάσταση. Ο Καθηνιώτης συνέταξε έκθεση στην οποία ανέφερε ότι ήταν ανέφικτη ένωση του Πόντου με την Ελλάδα. Ο Βενιζέλος στηριζόμενος σ' αυτή την έκθεση απέρριψε το αίτημα των Ποντίων για αυτονομία ή ένωση με τα της Ελλάδος και προώθησε την λύση ενιαίου κράτους Ποντίων και Αρμενίων. Η ίδρυση της αυτόνομης ομοσπονδίας Αρμενίας και Πόντου, έτυχε της εγκρίσεως του Προέδρου των ΗΠΑ Γούντροου Ουίλσον και της θερμής υποστηρίξεως του Ελευθερίου Βενιζέλου. Τον Δεκέμβριο του 1919, ο Χρύσανθος υπέγραψε στο Εριβάν, την πρωτεύουσα της τότε ιδρυθείσης Αρμενικής Δημοκρατίας, συμφωνία, με σκοπό την ίδρυση Αρμενο-ποντιακής ομοσπονδίας. Η σύμβαση προέβλεπε την αποστολή ελληνικού στρατού, για την από κοινού αντιμετώπιση μαζί με τον αρμενικό, των τουρκικών στρατευμάτων τακτικών ή ατάκτων. Το σχέδιο δεν τελεσφόρησε λόγω:

i. Της απροθυμίας των Μεγάλων δυνάμεων να αποστείλουν στρατιωτικές δυνάμεις.

ii. Της αδυναμίας αποστολής ελληνικού στρατού, λόγω της εμπλοκής του στην περιοχή της Σμύρνης.

iii. Της ενισχύσεως και επικρατήσεως του κινήματος του Κεμάλ Ατατούρκ.

iv. Της αποχωρήσεως των βρετανικών δυνάμεων από τον Πόντο.

v. Της ήττας του αρμενικού στρατού από τα στρατεύματα του Κεμάλ.

Ο Μητροπολίτης Χρύσανθος.

Η Ολοκλήρωση του Εγκλήματος.

Το αποτέλεσμα της δυσμενούς τροπής της καταστάσεως υπήρξε η συνέχιση των απηνών διωγμών του ελληνικού πληθυσμού του Πόντου. Στις 16 Μαρτίου 1921 ο Κεμάλ υπέγραψε «Συνθήκη Φιλίας και Αδελφότητος» με την Σοβιετική Ένωση, η οποία περιλάμβανε εκχώρηση εδαφών και παροχή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας. Ο Κεμάλ κήρυξε τους Ποντίους προδότες και εχθρούς της Τουρκίας, ως εν δυνάμει συνεργάτες του ελληνικού στρατού. Μετά την ατυχή κατάληξη της εκστρατείας του ελληνικού στρατού πέραν του ποταμού Σαγγάριου (Αυγ. 1921), ιδρύθηκαν στην Αμάσεια [\[6\]](#) τα «Δικαστήρια της Ανεξαρτησίας [\[7\]](#)», τα οποία έστειλαν στην αγχόνη 500 από τις πλέον εξέχουσες προσωπικότητες των Ελλήνων. Πολλοί Πόντιοι αναζήτησαν την σωτηρία τους στην Σοβιετική Ένωση, ενώ

άλλοι στην Ελλάδα. Αρκετοί Πόντιοι κατέφυγαν στα δυσπρόσιτους ορεινούς όγκους, όπου αντέταξαν ένοπλο αντίσταση κατά Τούρκων. Η αναγνώριση των θυσιών των γενναίων αυτών Ποντίων, κατά τον απέλπιδα αγώνα τους, δεν έχει τύχει της αναγνωρίσεως που του αξίζει.

Η Αναγνώριση της Γενοκτονίας.

Το 2007 η Διεθνής Ένωση Μελετητών Γενοκτονιών [(International Association of Genocide Scholars (IAGS))] αναγνώρισε επίσημα την γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου και της Ανατολίας, μαζί με αυτήν των Αρμενίων και των Ασσυρίων της Βόρειας Μεσοποταμίας[8]. Η Κύπρος, η Σουηδία, η Αρμενία, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Τσεχία, η Γερμανία, 12 από τις 50 Πολιτείες των ΗΠΑ, 2 από τις 6 Πολιτείες της Αυστραλίας, 8 από τις 85 Ομόσπονδες Δημοκρατίες της Ρωσίας και 5 πόλεις του Καναδά έχουν αναγνωρίσει την γενοκτονία. Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει καμία από τις παραπάνω γενοκτονίες. Θεωρεί τους θανάτους ως παράπλευρές πολεμικές απώλειες και αποτέλεσμα ασθενειών και λοιμού. Η βουλή των Ελλήνων με ομόφωνα ψηφίσματα έχει ανακηρύξει την 19^η Μαΐου ως «Ημέρα Μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων στον Μικρασιατικό Πόντο» και την 14^η Σεπτεμβρίου «Ημέρα Εθνικής Μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος».

Το 1922 ο πατέρας μου ήρθε πρόσφυγας από τα Βουρλά[9] της Μικράς Ασίας σε ηλικία 5 χρονών. Ο παππούς μου κατατάχθηκε εθελοντής στον Ελληνικό Στρατό και εκτελέστηκε από τους Τούρκους. Η γιαγιά μου

28χρονη χήρα έφερε μαζί με τα 5 παιδιά της και τις μνήμες από την ιερά γη των παραλίων της Ιωνίας. Η ευτυχία όταν περάσει ο καιρός γίνεται ανάμνηση, η δυστυχία δεν σβήνεται όμως ποτέ από το μυαλό και πάντοτε προκαλεί πόνο. Το ξερίζωμα και η απώλεια αγαπημένων προσώπων ήταν απανωτά χτυπήματα και πάρα πολλά για να τα διαχειριστεί το μυαλό. Όσοι αγωνιζόντουσαν για την επιβίωσή τους δεν είχαν την πολυτέλεια να τα επεξεργαστούν. Από κάποια στιγμή και μετά αφέθηκαν στο ρεύμα των γεγονότων, όπως μια ακυβέρνητη βάρκα στην θαλασσοταραχή. Όσοι επέζησαν ξεκίνησαν νέο αγώνα για να ξαναρχίσουν την ζωή τους από το μηδέν. Ήταν η έλλειψη ελπίδας που τσάκιζε την ψυχή τους περισσότερο και από τον πόνο, αυτό που βίωναν ήταν ο ορισμός της απελπισίας. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες αναμετρήθηκαν με το πεπρωμένο τους, μάζεψαν τα κομμάτια τους και προσπάθησαν να σταθούν στα πόδια τους. Αποτελεί μυστήριο της ζωής, όταν μετά την καταστροφή, την απογοήτευση, τα σωματικά κτυπήματα και το τσάκισμα της ψυχής, να εμφανίζεται ξανά μέσα σου το κουράγιο να παλέψεις για μια νέα αρχή. Μόνο όταν χάσεις τα πάντα είσαι ικανός για όλα. Συνιστά ανάσταση επί γης και αποθέωση του μεγαλείου της θελήσεως του ανθρώπου. Η γενοκτονία των προγόνων μας, προκαλεί θλίψη και οδύνη, η προσπάθεια όσων επιβίωσαν να «ξανασταθούν στα πόδια τους» αποσπά δικαίως τον θαυμασμό και την αναγνώριση. Αποτελεί χρέος μας να μην επαναλάβουμε τα ίδια σφάλματα που μας οδήγησαν σ' αυτές τις συμφορές.

Οι πρώτοι Έλληνες έφτασαν στον Πόντο ως άποικοι, οι επιζήσαντες απόγονοί τους επέστρεψαν στην πατρώα γη ως πρόσφυγες. Οι επιβιώσαντες της Μικρασιατικής Καταστροφής, βρήκαν το κουράγιο να ριζώσουν στην φιλόξενη ελληνική γη. Η σφριγηλή ράτσα τους αναμίχθηκε με τον ελληνικό πληθυσμό και ενίσχυσε την ζωτικότητα της φυλής μας. Η Τραπεζούντα, η Σαμψούντα, η Κερασούντα, η Σινώπη, η Τρίπολη, η Αμάσεια, η Μπάφρα, η Σάντα και οι άλλες πόλεις και κοινότητες της αιματοβαμμένης ποντιακής γης, έχουν καθιερωθεί στην εθνική μας συνείδηση ως ένα από τα πλέον λαμπρά κεφάλαια της ιστορικής πορείας του Ελληνισμού διαμέσου των αιώνων.

Αντιστράτηγος ε.α. Ιωάννης Κρασσάς.

Παραπομπές.

[1] Με τον όρο **Νεότουρκοι** (τουρκικά Jön Türkler και Genç Türkler) εννοείται το τουρκικό εθνικιστικό κόμμα «Ένωση και Πρόοδος» της μεταρρυθμίσεως που ξεκίνησε στην τουρκοκρατούμενη τότε Θεσσαλονίκη το 1908. Οι Νεότουρκοι ήσαν στρατιωτικοί, πολιτικοί, αστοί και διανοούμενοι, οι οποίοι ξεσηκώθηκαν για την επαναφορά του Συντάγματος του 1876, υιοθετώντας το σύνθημα Ελευθερία (Hurriyet), Ισότητα (Musavat) και Δικαιοσύνη (Adalet). Βασικοί στόχοι του κινήματος του 1908 που έφερε την παραπλανητική ονομασία: «Κομιτάτο της Ενώσεως και της Προόδου» ήταν η κατάλυση της απολυταρχίας του Σουλτάνου Αμντουλ Χαμίτ Β΄, η εγκαθίδρυση ενός εκσυγχρονισμένου κράτους στα ευρωπαϊκά πρότυπα και η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της αυτοκρατορίας.

[2] Η **Γενοκτονία των Αρμενίων** αφορά την εξόντωση των Αρμενίων κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το διάστημα από 1894 έως 1896, επί Σουλτάνου Αμντούλ Χαμίτ έγιναν οι πρώτες σφαγές Σφαγές Αρμενίων με τον αριθμό των νεκρών να εκτιμάται μεταξύ 80 και 300 χιλιάδων και τον αριθμό των ορφανών παιδιών σε 50.000. Ωστόσο οι πλέον εκτεταμένες σφαγές Αρμενίων καταλογίζονται στους Νεότουρ-κους(1908-18). Η 24^η Απρ 18915 θεωρείται η ημερομηνία ενάρξεως της Αρμενικής Γενοκτονίας. Τουρκικές πηγές αναφέρουν ότι ο αριθμός των νεκρών Αρμενίων ήταν από 600.000 ως 800.000, ενώ Δυτικές και Αρμενικές πηγές ανεβάζουν τον αριθμό των σφαγιασθέντων στο 1.500.000.

[3] Στα τάγματα αυτά αναγκάζονταν να εργαστούν άνδρες μη μουσουλμάνοι σε βαριές εργασίες υπό απάνθρωπες συνθήκες. Ήταν μία από τις μεθόδους εθνοκαθάαρσεως που χρησιμοποίησαν οι Τούρκοι, αφού οι περισσότεροι εργάτες πέθαιναν. Την εμπειρία του στα τάγματα εργασίας περιέγραψε ο Ηλίας Βενέζης(1904-1973) ο οποίος μαζί με άλλους 3.000 Αϊβαλιώτες υποχρεώθηκε να υπηρετήσει σ' αυτά για 14 μήνες , σε ηλικία 18 ετών. ήταν μεταξύ των 23 συμπατριωτών του που επιβίωσαν.

[4] Ο κατά κόσμο Χαρίλαος Φιλιππίδης, μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, γεννήθηκε το 1881 στην Κομοτηνή και απεβίωσε το 1949 στην Αθήνα.

[5] Αντιστράτηγος Δημήτριος Καθενιώτης (Χαλκίδα 1882-Αθήνα 1947). Διετέλεσε Αρχηγός του ΓΕΣ(1933-1935). Το 1942 ο κατοχικός πρωθυπουργός Γεώργιος Τσολάκογλου του ανέθεσε την διερεύνηση των

παραλείψεων και των λαθών κατά την διεύθυνση του Ελληνο-ιταλικού πολέμου 1940-41. Η έκθεσή αυτή δεν δημοσιεύθηκε ποτέ ολόκληρη, παρά μόνο περίληψη αυτής.

[6] Αρχαία ελληνική πόλις, η γενέτειρα του πρώτου γεωγράφου της αρχαιότητας Στράβωνος.

[7] Ειδικά δικαστήρια που ιδρύθηκαν από τον Κεμάλ με στόχο την μαζική εξόντωση της άρχουσας τάξεως των Ποντίων, υπό ένα νομιμοφανές πλαίσιο.

[8] Οι Ασσύριοι γνωστοί επίσης ως Σύριοι/Αραμαίοι ή Χαλδαίοι είναι μια εθνοτική ομάδα που έχει τις ρίζες της στη Μέση Ανατολή και κατοικούσε στην Νοτιοανατολική Τουρκία. Η γενοκτονία των Ασσυρίων συντελέστηκε κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Υπολογίζεται ότι 275.000 έως 300.000 Ασσύριοι (α δύο τρίτα του συνολικού πληθυσμού). σφαγιάστηκαν από τους στρατιώτες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τους Κούρδους συμμάχους τους.

[9] Τα Βουρλά (Τούρκικα Urla) ήταν η μεγαλύτερη πόλη, μετά την Σμύρνη, στη Χερσόνησο της Ερυθραίας στη Μικρά Ασία. Στην πόλη κατοικούσαν 35.000 Χριστιανοί, 4.000 Τούρκοι και 800 Ιουδαίοι. Ήταν σημαντικό πολιτιστικό κέντρο, όπως αποδεικνύεται από τις αρχαιολογικές ανακαλύψεις που υπολογίζονται να είναι από την εποχή του χαλκού. Ήταν αρχικά η περιοχή της Ιωνικής πόλεως των Κλαζομενών. Τα Βουρλά είναι συνδεδεμένα με δύο σημαντικά πρόσωπα των γραμμάτων. Είναι ο τόπος γέννησης του Έλληνα νομπελίστα ποιητού Γεώργιου Σεφέρη (πραγματικό όνομα Σεφεριάδης) και της Φιλιά Χαιδεμένου, η οποία αφιέρωσε τη ζωή της στην διατήρηση της πολιτισμικής παράδοσης των Ελλήνων της Μικράς Ασίας. Στα Βουρλά γεννήθηκε ο νεομάρτυρας Μιχαήλ ο Βουρλιώτης (μαρτύρησε στις 16 Απριλίου του 1772).

Πηγή : <https://www.istorikadromena.gr/>